

Mathias Énard

VORBEȘTE-LE
DESPRE BĂTĂLII,
REGI ȘI ELEFANȚI

Ediția a II-a revăzută

Traducere din limba franceză de
CRISTIAN FULAȘ

NEMIRA

Noaptea nu e unită cu ziua. E arsă de ea. În zori, urcă pe rug. Și odată cu ea urcă pe rug oamenii nopții, băutorii, poezii, amanții. Suntem un popor de exilați, de condamnați la moarte. Nu te cunosc. Îl cunosc pe prietenul tău turc; e unul de-ai noștri. Încet-încet dispare din lume, înghițit de umbră și de mirajele ei; suntem frați. Nu știi ce durere sau ce plăcere l-a împins spre noi, spre praful stelelor, poate opiul, poate vinul, poate iubirea; poate vreo rană neștiută a sufletului, ascunsă bine între pliurile memoriei.

Cauți să ni te alături.

Frica și neliniștea te aruncă în brațele noastre, încerci să te ghemuiești, dar corpul tău dur rămâne prins în incertitudinile tale, îndepărtează dorința, refuză abandonul.

Nu te învinuiesc.

Tu trăiești într-o altă închisoare, o lume a forței și a curajului, una în care crezi că poți fi purtat în triumf; crezi că obții bunăvoința celor puternici, cauți gloria și averea. Totuși, la căderea nopții, tremuri. Nu bei, căci te temi; știi că arsura alcoolului te aruncă în slăbiciune, în irezistibilă nevoie de a regăsi mângâierile, o tandrețe dispărută, lumea pierdută a copilăriei, mulțumirea, calmul în fața incertitudinii scânteietoare a întunericului.

Crezi că-mi dorești frumusețea, dulceața pielii, strălucirea surâsului, finețea articulațiilor, carminul buzelor, dar, în realitate, fără să știi, tu cauți ștergerea fricilor, vindecarea, uniunea, reîntoarcerea, uitarea. Această forță din tine te devorează în singurătate.

Și atunci suferi pierdut într-un asfințit infinit, cu un picior în zi și celălalt în noapte.

Trei baloți de blănuri de jder și samur, o sută douăsprezece *panni*¹ de lână, nouă rulouri de satin de Bergamo, tot pe-atâtea de velur florentin aurit, cinci butoaie de silitră, două lăzi cu oglinzi și un mic cufăr cu bijuterii; iată ce debarcă în urma lui Michelangelo Buonarroti în portul Constantinopol, joi, 13 mai 1506. Nici nu trăsese bine fregata la țarm, că sculptorul a și sărit pe chei. Se clatină un pic, după șase zile de navigație grea. Nu cunoaștem numele tălmaciului care-l așteaptă, să-i spunem Manuel; cunoaștem, în schimb, numele negustorului care-i ține tovărășie, Giovanni di Francesco Maringhi, florentin stabilit deja de cinci ani în Istanbul. Mărfurile sunt ale lui. E un om afabil, bucuros de întâlnirea cu sculptorul lui *David*, acest erou al Republicii Florentine.

Evident, Istanbul era un cu totul alt oraș în vremurile acelea; înainte de toate, i se spunea Constantinopol; Sfânta Sofia trona singură peste oraș, fără Moscheea Albastră, țărmlul oriental al Bosforului era pustiu, Marele Bazar nu era încă această imensă pânză de păianjen de astăzi în care turiștii din toată lumea se rătăcesc pentru a fi devorați. Imperiul nu mai era roman și, de fapt, nu era încă Imperiu, orașul oscila între otomani, greci, evrei și latini; sultanul se numea Baiazid al II-lea², supranumit Cel Sfânt, Cel Pios, Cel Drept. Florentinii și venețienii îi spuneau Bajazeto,

---

¹ Bucăți de postav, în limba italiană (n. red.).

² Sultanul Beyazid-î Velî (1447-1512) a domnit în perioada 1481-1512 și a murit asasinat prin otrăvire (n. tr.).

francezii, Bajazet. Era un bărbat înțelept și discret, care avea să domnească treizeci și unu de ani; se desfăta cu vinul, poezia și muzica; nu-i plăceau nici femeile tinere, nici bărbații tineri; prețuia științele și artele, astronomia, arhitectura, plăcerile războiului, caii iuți și armele bine ascuțite. Nu știm ce îl va fi împins să-l invite pe Michelangelo Buonarroti din neamul Buonarroti din Florența la Istanbul, chiar dacă, în Italia, sculptorul se bucura deja de un mare renume. Era comparat adesea cu uriașul Leonardo da Vinci, mai în vârstă decât el cu douăzeci de ani.

În anula acela Michelangelo a părăsit Roma dintr-un impuls în ziua de sâmbătă, 17 aprilie, în ajunul așezării pietrei de temelie a noii biserici Sfântul Petru. Mersese la Roma pentru a-l ruga pe Papă, a cincea oară, să binevoiască să-și onoreze promisiunea de a-l plăti. A fost dat afară.

Michelangelo tremură în mantia lui de lână, primăvara e timidă și ploioasă. Ajunge la frontiera Republicii Florența în al doilea ceas al nopții, ne spune Ascanio Condivi¹, biograful său. Înoptează într-un han, la treizeci de leghe de oraș.

Spumegă împotriva Papei Iulius al II-lea, papa cel războinic și autoritar care l-a tratat atât de rău. Michelangelo e orgolios. Michelangelo are conștiința valorii sale ca artist.

Știindu-se în siguranță pe teritoriul florentin, îi trimite-n drumul lor pe zbirii pe care papa i-a pus pe urmele lui, cu poruncă să-l aducă la Roma, cu forța, dacă e nevoie. Ajunge la Florența a doua zi, înainte de cină. Servitoarea îi pune în față o supă chioară. Michelangelo îi ocărăște în gând pe arhitectul Bramante² și pe pictorul Rafael³, geloșii care, crede, l-au săpat în fața Papei.

---

¹ Ascanio Condivi (1525-1574), pictor și scriitor italian, născut în orașul Ripatransone, cunoscut pentru opera sa *Vita di Michelangelo* (1553) (n. tr.).

² Donato Bramante (1444-1514), născut Donato di Pascuccio d'Antonio cunoscut și sub numele de Bramante Lazzari, arhitect italian care a introdus stilul renașcentist în Roma (n. tr.).

³ Rafael Sanzio da Urbino (1483-1520), pictor și arhitect italian din perioada Renașterii (n. tr.).

Pontiful Giuliano della Rovere¹ e un orgolios, ca și el. Mândru, trufaș și rău platnic. Artistul a trebuit să scoată din buzunar banii pentru blocurile de marmură pe care le-a ales de la Carrara pentru construcția mormântului papal, monument imens care ar trebui să troneze în mijlocul noii bazilici. Michelangelo oftează. Arvuna pentru lucrare a cheltuit-o pe transport, deplasări și plata ucenicilor care au nivelat blocurile.

Trudit de călătorie și griji, un pic încălzit de supă, sculptorul se întinde în patul său mic de om al Renașterii și adoarme așezat, cu spatele rezemat de o pernă, căci se teme de imaginea morții pe care o oferă corpul întins.

---

¹ Giuliano della Rovere (1443-1513), cunoscut sub numele de papa Iulius al II-lea, a fost papă în perioada 1503-1513 (n. tr.).

A doua zi așteaptă un mesaj de la papă. Tremură de furie când se gândește că pontiful nici măcar nu a binevoit să-l primească în seara plecării sale. Arhitectul Bramante e un imbecil, iar Rafael, pictorul, un fandosit. Pitici de curte care flatează mândria nemăsurată a celui împurpurat. Apoi sosește duminica și Michelangelo mănâncă de dulce pentru prima dată după două luni, un miel delicios, gătit de vecinul lui brutar.

Desenează toată ziua, în scurt timp termină trei sepia și două miezuri de plumb.

Zilele trec, Michelangelo începe să se întrebe dacă n-a făcut o greșală. Nu știe dacă să-i scrie Sanctității Sale. Să-i intre iar în grații și să se întoarcă la Roma. Niciodată. La Florența, statuia lui David a făcut din el eroul orașului. Ar putea lua comenzile care nu ar întârzia să vină dacă s-ar afla de întoarcerea lui, dar asta ar declanșa mânia lui Iulius, care l-a tocmit. Ideea de a trebui să se umilească încă o dată în fața pontifului îi provoacă o izbucnire de furie.

Sparse două vase și o farfurioară de majolică.

Apoi, potolit, se reapucă să deseneze, mai ales studii de anatomie.

Trei zile mai târziu, după vecernie, precizează Ascanio Condivi, îl vizitează doi călugări franciscani care sosesc uzi learcă, fiindcă toarnă cu găleata. Arno s-a umflat mult în ultimele zile, e posibil să-i inunde. Servitoarea îi ajută să se usuce; Michelangelo îi studiază pe cei doi bărbați cu tivurile raselor pline de noroi, cu gleznelor goale, cu pulpele subțiri.

— Maestre, venim să vă transmitem un mesaj de cea mai mare însemnătate.

— Cum m-ați găsit?

Michelangelo se gândește amuzat că Iulius al II-lea nu ar fi putut avea trimiși mai slabi.

— Ne-a îndrumat fratele vostru, maestre.

— Iată o scrisoare pentru domnia voastră, *maestro*. E vorba de o cerere deosebită, din partea unui personaj foarte sus-pus.

Scrisoarea nu e sigilată, dar e scrisă cu litere necunoscute. Michelangelo nu-și poate înfrâna dezamăgirea când vede că nu e trimisă de papă. Pune misiva pe masă.

— Despre ce e vorba?

— E o invitație a sultanului de la Constantinopol, maestre.

Ne imaginăm surpriza artistului, ochii lui mici care se holbează. Sultanul de la Constantinopol. Marele Turc. Răsuțește scrisoarea între degete. Hârtia cerată e unul dintre cele mai plăcute materiale din lume.

Așezat în bătaia vânturilor, într-un vapor pe Adriatică, Michelangelo simte regret. Stomacul i se răsuțește, urechile îi bubuie, îi e frică. În furtuna aceasta e răzbunarea divină. În largul Ragusei, apoi în fața Morenei, îi revine în minte fraza Sfântului Pavel: „Ca să înveți să te rogi, trebuie să mergi pe mare“, frază pe care o înțelege. Imensitatea mării îl sperie. Mateloții vorbesc într-un înspăimântător grai nazal pe care nu îl înțelege decât pe jumătate.

După șase zile de ezitări, a părăsit Florența pe 1 mai și s-a îmbarcat la Ancona. Franciscanii reveniseră de trei ori și tot de trei ori el îi respinsese, spunându-le să mai aștepte. A citit și a recitat epistola sultanului, sperând ca între timp un semn din partea Papei să pună capăt incertitudinilor. Iulius al II-lea trebuie să fi fost prea ocupat cu bazilica și pregătirile pentru un nou război. La urma urmelor, a-l servi pe sultanul de la Constantinopol – iată o frumoasă răzbunare pe pontiful belicos, care-l aruncase afară ca pe un calic. Iar suma oferită de Marele Turc e fabuloasă. Echivalentul a cincizeci de mii de ducați, adică de cinci ori mai mult decât îi plătitise Papa pentru doi ani de muncă. O lună. E tot ce-i cere Baiazid. O lună pentru a proiecta, a desena și a demara șantierul unui pod între Constantinopol și Pera, cartierul septentrional. Un pod pentru a traversa ceea ce se numește Cornul de Aur, după bizantini *Khrusokeras*. Un pod în mijlocul portului din Istanbul. O lucrare cu o lungime de aproape trei sute de metri. Michelangelo a încercat, timid, să-i convingă pe franciscani că nu era calificat pentru o asemenea

lucrare. Dacă v-a ales, sultanul a făcut-o pentru că sunteți, maestre, i s-a răspuns. Și dacă desenul vostru nu-i convine Marelui Turc, îl va refuza, așa cum l-a refuzat și pe al lui Leonardo da Vinci. Leonardo? Să meargă după Leonardo da Vinci? După nătângul care disprețuiește sculptura? Călugărul, fără să-și dea seama, a găsit imediat cuvintele pentru a-l convinge pe Michelangelo: *Dacă acceptați, îi veți depăși gloria, căci veți reuși acolo unde el a dat greș și veți da lumii un monument fără egal, ca David al vostru.*

Pentru moment, lipit cu spatele de bastingajul umed, sculptorul fără pereche, viitorul pictor de geniu și uriașul arhitect nu mai e decât un corp schimonosit de teamă și greață.

Toate aceste blănuri, deci, toate aceste *panni* de lână, aceste rulouri de satin de Bergamo și de velur florentin, aceste cufere și butoaie au debarcat după Michelangelo pe 13 mai 1506.

O oră mai devreme, trecând de colțul palatului, artistul a văzut bazilica Sfânta Sofia, gigant cu umeri lați, Atlas ce-și poartă cupola până-n vârfurile lumii cunoscute; în timpul manevrelor de acostare a observat activitatea din port; a văzut descărcate untdelemnul din Mytilene, săpunurile din Tripoli, orezul din Egipt, smochinele uscate de la Smirna, sarea și plumbul, argintul, cărămizile și lemnul de construcție; a parcurs din ochi pantele orașului, a întrevăzut vechiul serai, minaretele unei mari moschei care trec de vârful colinei; a privit mai cu seamă celălalt mal, meterezele fortăreței Galata de cealaltă parte a Cornului de Aur, acest estuar care seamănă atât de puțin cu gura de vărsare a Tibrului. Deci acolo, un pic mai departe, în amonte, i se cere să construiască un pod. Distanța de străbătut e uriașă. De câte arce va fi nevoie? Care poate fi adâncimea acestei întinderi de mare?

Michelangelo se instalează cu bagajul într-o odaie mică, la primul etaj al prăvăliilor negustorului florentin Maringhi. S-a crezut că ar prefera să stea în pensiune la compatrioții săi. Tălmaciul său grec locuiește într-o cămăruță din dependințele de lângă. Camera în care Michelangelo Buonarroti își desface bagajele dă într-un pasaj cu frumoase arcade de piatră; un șir dublu de ferestre, foarte înalte, aproape lipite de tavan, distribuie o lumină care nu pare să vină de nicăieri, filtrată de jaluzelele din lemn. Un pat și o masă

din lemn de castan, un cufăr lucrat în nuc, două lămpi pe ulei și un candelabru greu din fier în tavan, asta e tot.

O ușă micuță ascunde o sală de baie placată cu faianță multicoloră, cu care Michelangelo nu are ce face, căci el nu se spală niciodată.